

MADARIAGA, Juan Ramon. *Física*

Bassaral argt., 2001 urtea, 70 orr.

Pello OTXOTeko VAQUERO

Halzeak eramaten ez dituen hitzak ditugu hemen, FISICA bere errealtate guztiaz agertzen zalgu. Hona ekarri dugu lazko liburu onenen artean dagoen Juan Ramon Madariagaren FISICA izeneko lana. Lehendik sei lan euskaraz argitaratuak baditu ere, horietariko askok sarituak (sarien artean Kritika Saria 1997an eta Euskaltzaindia-BBK Saria 2000an), oraingoan gazteleraz datorkigun idazleak ederki erakusten digu maisu baten arte lana. Soberan legoke oso poeta ona dela alpatzeak, baina hala ere, berriro azpimarratuko dut.

Oraingo lan hau ere serioa, sakona eta era berean ulerterraza da. Eta zenbaitetan, gala dela eta, ahoan erresumin gustua uzten digun arren, dudarik gabe liburu handi baten aurrean gaude.

Inmaterialtasuna, hots, sentimenduak, materialen zertu nahi dela dirudi, hortaz "FISICA"; beraz, erreferentzia fisiko jarraia dago, substratu fisikoel dagokiona, elementu materialei atxikia, baita izaera fisikoa eman nahi duten aditzen multzoa. Baina hauek guztiak elementu etereotara jaso eta eramaten gaituzte, izate gorpuzgabetu baterantz murgiltzen gaitu, hertsiki fisikoa den errealtatetik haraindi dagoen izatera bultzatzen gaitu, modu honetan kiribil antzekoa lortuz. Eta azken finean, hau dena, ahanztura lortzeko ahalegin baten ariketa da. Eta urak iragana daroa geroaren aintzira gazl-gezan murgiltzeko: "No eres ni siquiera la propia cicatriz de nuestro olvido", (hau izan daiteke liburua laburtuko lukeen esaldia).

Oinazearen somatizazioa azaltzen da, hitzetan islatua, hitzetan emana. Eta oinazea FISICA bihurtu zen hitzaren bitartez. Oinazearen sentipena bai, baina dastamenera iritsi gabe jasotzen dugun mezua-

ren poema-liburua da hau. Edertasun handia aurki daiteke etsipenaren esparruan, nahiz eta zapore hau aho guztien gustukoa ez izan. Eutsitako emozioa eztanda gisara irten beharrean, tantaka, ezarian-ezarian lirtendako sentimendu garratzen arrastoa izango litzateke.

Metafora ugari aurkitzen ditugu, gehienak alegoriak esango nuke nik, sinbologia ere joria da baina ez da erabat etereo, nahikoa errealista eta lurrari atxikia. Oro har, errekurso askotako liburua da. Esaldi sotilak eta erritmo ona lortzen du. Bere deskribapenekin para-je ezberdinetara garamatza, haletako askok ezezagunak, ondoren egunerokotasunean, ezaguna zaigun horretan, ohikoan eta era berean sakonak diren kontzeptuetan iraultzeko. Etsipenaren muga errealismoaren zipriritnez azaltzen zaigu kantu eder bezain gordinean adierazia, mihiaren inolako irristapenik gabe lantuen oihu-pean. Tarteka, meandroen bidez esaten dizkigu gauzak baina ziurtasunez. Berritasun eta modernitate zantzuak ere azaltzen dira. Liburua hitzen sonata liraina da, bazter guztietatik fintasun poetikoa dariola.

Poesia errealista da, oinak lurrazalean dituela *kitsch* edo *guay jarreran* erori gabe. Lasala baina era berean asaldatzaille eta aztoratzaille (ikus *Asquerosas migraciones* poema). Zenbait esaldik, poema osoa duen horrenbesteko Indarra du, hala nola, "*Ojala Dios te hubiera besado de lleno en la boca*", "*Una hora es mucho tiempo*", "*Al fin supe del límite*", "*Ahora vivo en el sendero del silencio*", "*Pensaba en la suciedad de la luz*".

Bere poesia guztian halako ideia dinamikoa badago, paisaje baten deskribapenaren aurrean baldin bagaude ere. Mugimendua ertz eta kantoi ezberdinetatik sumatzen da, jario baten erritmoa, nolabaiteko izpiritua taolistaren zantzuak antzeman daitezkeelarik. Eta mugimenduak duen kulunkan zabunkatuz lortzen du egonkortasuna poetak. Hortaz, dinamikoa izatearen zergatia.

Irteera bateranzko bilaketa dagoela sentitzen dugu, berragertze baten nahia, ernaberritzearen beharra, nahiz eta iragana gogora ekartzeko keinuak egin; baina etorkizunari begiratzea aldarrikatzen du, etorkizun hau beltza izan arren. Badarik ere, tarteka-marteka, mozorrotzen da, eta batzutan, autoreari infernutik idaztea gustatuko litzalokeela dirudi; aitzitik, esperantzaren hazia barnaturik dauka eta etorkizun argi bati begira ari dela sinatuko nuke. Izan ere, inoliz ez, oraina da, edo berak erabiltzen duen modura "*La palabra aún./La palabra jamás.*" Eta biak nahastu, tellakatu, gainjarri, elkartrukatzen

ditu, bakoitza zein ote den, edota zer esanahi duen konturatzen ez garen arte. *Aún* eta *jamás* hitzek nortasunez azaltzen dira, inplizituki zein esplizituki, baina finean, gauza bera adierazi nahi dutelakoan nago.

Era berean, iraganaren apologia egiten du. Denboraren pisua geure bizitzetan senti arazi. Dena galkorra dela iragarri egiten digu; bai natura, bai harremanak, bai argazkiak, bai bizitza bera ere. Eta oinazearen agerpena, behin eta berriz, berau ezkutatzea ezinezkoa dela aldarrikatuz, poetari kantu garratza dario. Madariagak duen hatsaren esparrua zalantzaz beteta dago, baina zalantza sakonak eta era berean bere ikusmoldearen aldetik garratzak direnak intentsitate handi bezain finaz harilkatu eta kanporatzen ditu.

Bukatze aldera, ezin amaitu hitz sorta hau nire ustez liburuan aurkitzen den poema ederrenetarikoa alpatu gabe. Ezin dut deskribatu eta ez du merezi berari buruz ezer esaten salatzea, soilik dastatu:

Pretender vivir

Dejas de observar toda la escarcha
porque te recorre el filo del frío, la palma
que aún suda abundancia,
continente de las geografías más visitadas.

Huyes para no volver a lo mismo,
mirar los cuadros de los museos con astucia
y penuria, como olvidado ahí dentro, que
no revela nada al mundo.

Relees las rotundas frases de la esperanza y
del terror, y escuchas voces maravillosas que
jamás entenderás. Duele esta alegría inútil
que sólo siente aquel que duda.

Ves imágenes con sangre, la pintura de
la vida y aprendes palabras que te duelen.
Una vez así no pretenderás vivir
pensando que no conoces nada de esto. ¿O sí?

Bizipenek arrasto sakonak uzten dituzte arimaren azalean, basoko zuhaitz zaharreko azal-tolesturen uhinek duten edertasuna lez, ikustearekin solilik oinazearen adierazle direla konturatzen garena. Baina oinazeak ere edertasuna daragi, eta Juan Ramonek antzaldaketa hori malsutasunez lortu du. Benetako poetaren mamia aurki dezakegu ahapaldi hauen atzean, sentiberatasun erauzketa, sentimenduen kontzeptualizazioa lortzeko salakera argia eta laloa.